

УДК 811.161.2

DOI: 10.32342/2523-4463-2022-1-23-15

О.М. ТУРЧАК

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології та перекладу
Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)*

ДІЕСЛІВНІ НЕОЛЕКСЕМИ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКОГО ХАРАКТЕРУ В МОВІ ГАЗЕТ КІНЦЯ ХХ СТОЛІТТЯ: СЕМАНТИЧНИЙ ТА СЛОВОТВІРНИЙ АСПЕКТИ

Метою статті є дослідження семантичних та словотвірних особливостей дієслівних неолексем індивідуально-авторського характеру в мові газет кінця ХХ ст. Газети цього періоду насичені неолексемами, адже українська мова перебувала на новому етапі свого розвитку, пов'язаного із здобуттям Україною незалежності. Це не могло не позначитися на появі нових слів, оскільки преса щоденно інформувала про новини в різних царинах життя та відображала дійсність у всій її цілісності, у діалектичному розвитку й мала невичерпні можливості поповнювати словниковий склад мови. Реалізація мети передбачає розв'язання таких завдань: виявити дієслівні новотвори в газетному тексті аналізованого періоду; дослідити засоби словотвору індивідуально-авторських дієслівних форм; проаналізувати значення неолексем, звернути увагу на семантичні особливості новотворів.

Поставлена мета потребує використання відповідних *методів* дослідження: структурного – за допомогою нього аналізується внутрішня організація мови, елементи якої пов'язані певною системою відношень; описового – дає можливість розглянути особливості семантики неолексем; методу контекстуального аналізу – сприяє дослідженню функціонування новотворів у контексті та виявленню їхнього функціонально-стилістичного та контекстуального навантаження.

Порівняно з іншими частинами мови дієслівні неолексеми індивідуально-авторського характеру представлені значно менше. Це слова, що мають своєрідну семантичну природу та функціонально-стилістичне призначення. Вони належать до позасистемних мовленнєвих явищ, які ілюструють шляхи й форми розвитку мови окремого періоду, відображають взаємодію між мовою й мовленням, оновлюють словотвірну й образну можливість української мови. Новотвори демонструють порушення граматичних, словотвірних, семантичних норм, яке зумовлене певною настановою – бути джерелом експресивності.

Ключові слова: неолексема, індивідуально-авторський новотвір, дієслово, мова газети.

Засоби масової інформації завжди мали велику вагу в суспільстві. Щоправда, залежно від часу, першість могла надаватися або газетам і журналам, або радію, або телебаченню тощо. На сьогодні, звісно, перелік ЗМІ значно розширився й демонструє вдале поєднання різних форм отримання інформації. У статті буде надано перевагу саме газетному жанру кінця ХХ ст., оскільки в цей період соціальних зрушень кількість газет значно зросла. Надана журналістам можливість відкрито висловлювати політичні погляди та громадську позицію сприяла появі нових видань та реорганізації старих. Поряд із державними газетами й журналами виникли недержавні, що були засновані журналістськими колективами, громадськими організаціями, професійними спілками, різними комерційними структурами та партіями. Їхнє розмаїття було представлено не лише кількісно та якісно, а й різнобічно: газети представляли різні галузі діяльності – науку, культуру, політику, виробництво тощо. Інколи вони демонстрували синтез зазначеного. Змінилася жанрово-стильова структура видань, яка урізноманітнила виклад інформації, і тому вплив преси на мільйони читачів зростав, незважаючи на те, що функціонували ще

два впливові засоби масової інформації – радіо й телебачення. Оскільки преса охоплювала величезну кількість читачів, то саме вона сприяла швидкому розповсюдженню нових мовних явищ у всьому їхньому різноманітті, включаючи й неолексеми індивідуально-авторського характеру. Це дало можливість спостерігати живі процеси, які відбувалися в мові в останнє десятиліття ХХ ст. Арсенал мовних засобів преси був надзвичайно яскравий і виразний.

Газети наприкінці ХХ ст. майоріли неолексемами, адже українська мова в цей період перебувала на новому етапі свого розвитку, пов'язаного із здобуттям Україною незалежності. Це не могло не позначитися на появі нових слів, оскільки преса щоденно інформувала про новини в різних царинах життя, відображала дійсність у всій її цілісності, у діалектичному розвитку й мала невичерпні можливості поповнювати словниковий склад мови.

Дослідженню мови ЗМІ присвятила свої напрацювання значна кількість мовознавців. Мова преси була предметом спеціальних розвідок Д. Баранника [Баранник, 1983; Баранник, 2001], М. Жовтобрюха [Жовтобрюх, 1970], А. Москаленка [Москаленко, 1995], О. Сербенської [Сербенська, 1988; Сербенська, 2001], І. Сокол [Сокол, 1989], О. Стишова [Стишов, 1991; Стишов, 2001; Стишов, 2003] та багатьох інших. Зверталася увага й на причини появи новотворів, і на їхню частиномовну приналежність, особливості семантики, засоби словотвору, на залежність від контексту тощо. Численні питання, зокрема природа, сутність, специфіка, призначення, склад, стилістична характеристика, досі остаточно не вирішені, не визначені роль і місце газетного мовлення в стилістичній системі мови. Сьогодні хотілося б привернути увагу до окремої частини мови – дієслів, а саме: дослідити неолексеми в межах дієслівних форм.

Актуальність дослідження – аналіз семантичних та словотвірних особливостей дієслівних неолексем індивідуально-авторського характеру, поява яких зумовлена змінами в соціальному, політичному та культурному житті України наприкінці ХХ ст.

Мета статті – розглянути дієслівні неолексеми індивідуально-авторського характеру в мові газет кінця ХХ ст.

Завдання статті:

- виявити дієслівні новотвори в газетному тексті аналізованого періоду;
- дослідити засоби словотвору індивідуально-авторських дієслівних форм;
- проаналізувати значення неолексем, звернути увагу на семантичні особливості новотворів.

Об'єкт дослідження – мова газетних текстів кінця ХХ ст.

Предмет дослідження: структурні, семантичні та стилістичні особливості дієслівних неолексем у мові газет останнього десятиліття ХХ ст.

Методи дослідження: структурний метод – за допомогою нього аналізується внутрішня організація мови, елементи якої пов'язані певною системою відношень; описовий метод – дає можливість розглянути особливості семантики неолексем; метод контекстуального аналізу – сприяє дослідженню функціонування новотворів у контексті та виявленню їхнього функціонально-стилістичного та контекстуального навантаження.

Неолексеми індивідуально-авторського характеру – це слова, що мають своєрідну семантичну природу та функціонально-стилістичне призначення. Вони належать до позасистемних мовленнєвих явищ, які ілюструють шляхи й форми розвитку мови окремого періоду, відображають взаємодію між мовою й мовленням, а також оновлюють словотвірну й образну можливість української мови. Новотвори демонструють певне порушення граматичних, словотвірних, семантичних норм, яке зумовлене не незнанням правил чи невмінням ними користуватися, а певною метою – бути джерелом експресивності, тобто вони мають цілеспрямований характер.

Дієслівні індивідуально-авторські неолексеми, порівняно з іншими частинами мови, у газетних текстах представлені значно менше.

Серед дієслівних новотворів спостерігається багатство лексем із суфіксами. Одним із найбільш продуктивних є суфікс *-ува-*, що вказує на певну діяльність: *бізнесувати, зіркувати, презерувати, прем'єрствувати*. Ці лексеми мають помітну експресивність, яка супроводжується модернізацією значень. І. Улуханов називає такі слова «дієсловами поведінки» [Улуханов, 2010, с. 174]. Вони співвідносяться з прямим, а інколи й пере-

носним значенням тих іменників, на базі яких виникли. Слід зауважити, що значення «поведінкових новотворів» визначається переважно не суфіксом, а семантикою твірної основи, яка в контексті набуває яскравої виразності, напр.: *Генеральним спонсором проведення цих заходів виступає американська фірма «Life style», яка своєю гумовою продукцією «регулює народжуваність», або, як кажуть діаспоряни «презереує населення»* (УМ, 02.06.95). *Минулої п'ятниці в Будинку кіно «прем'єрствував» старший Ілленко – Вадим, і досить успішно: попри те, що в цей самий час у кінотеатрі «Україна» виступав П'єр Рішар, зала була заповнена* (УМ, 19.05.95).

Досить продуктивним типом є дієслівні неолексеми із суфіксом **-и-**: **карнавалити, копитити, парадити, прокатити, референдити, фестивалити**. У межах цього словотвірного типу спостерігається поява дериватів зі значенням «робити дію, характерну для того, що названо мотивувальною основою». За семантичними ознаками ці новотвори співвідносні з їхніми твірними основами – загальноновживаними іменниками: **карнавал, копито, парад, прокат, референдум, фестиваль**. Зазначені вище індивідуально-авторські дієслова називають дію в загальному вигляді, вказують на виконання якоїсь роботи стало-го або тимчасового характеру чи позначають професійний або громадський вид діяльності й надають висловлюванню інтенсивності дії чи підсилюють ретельність виконання, напр.: **Карнавалити на всю Європу** (УМ, 30.08.00). **Копитять коні через вічність** (ВК, 14.10.99). **І все ж таки недарма «референдили»!** (УМ, 14.07.00). **Голівуд фестивалить** (УМ, 05.08.00).

Стилістично виразними є дієслівні неолексеми, що виникли на основі авторського світобачення побудовані на асоціаціях. Вони органічно влітаються в контексті функціонують у ньому, напр.: *Служба прокату «прокатить» поза законом в астрічі, якщо в туди звернетесь за послугами* (УМ, 07.04.95). Продуктивність індивідуально-авторських дієслів із суфіксом **-и-** зумовлена не тільки їхніми експресивно-стилістичними властивостями, а й лаконізмом, оскільки в літературній мові подібні дії передаються описовими конструкціями.

Аналіз мовного матеріалу свідчить, що менш продуктивним є словотвірний тип індивідуально-авторських дієслів із суфіксом **-ну-**, які вказують на одноразовість дії з її результативністю: **блеронутити, бульварнутити, страйкнутити, футбольнутити**. Вони виникли на основі іменників і переважно мають прозору семантику, зберігаючи безпосередній зв'язок із твірною основою. Дієслівні неолексеми зазначеного типу використовуються переважно як мовленнєві засоби авторського світосприйняття, напр.: *А потім почалося. Спочатку Трезеге поспішає до м'яча (який уже в руках Тольдо) і, не діставши його, вирішує «футбольнутити» бодай голову італійського кіпера* (УМ, 04.07.00). Відзначається своєрідністю неолексема **бульварнутити**, що утворилася від назви газети «Бульвар», напр.: *Газета «Бульвар» ... у двох – 37–38 числах поспіль бульварнула п'ять сторінок одкровень Валерії Врублевської* (ЗВУ, 13.10.00).

Не менш оригінальною є дієслівна неолексема **блеронутити**, утворена на основі прізвища прем'єр-міністра Великобританії Тоні Блера, щоправда, іде про його старшого сина, напр.: **Блеронув з похмілля. Старший син прем'єр-міністра Великої Британії Тоні Блера – 16-річний Юан лежав у центрі Лондона і блював** (УМ, 08.07.00).

Аналіз структури дієслівних неолексем показав, що частина з них утворюється префіксально-суфіксальним способом. Мовленнєва практика демонструє найрізноманітніші приклади дієслів, утворених цим способом. Вони становлять кількісно невелику групу, яка відзначається багатством словотвірних можливостей. Переважно це неолексеми, мотивовані іменниками. Серед них можна спостерігати різноманітні комбінації афіксів. Зокрема, у мові газет кінця ХХ ст. актуалізовано такі словотвірні моделі:

– неолексеми з префіксом **за-** і суфіксом **-ува-**: **загербувати, зазімкувати, затероризувати, затитулувати**;

– неолексеми з префіксом **роз-** і суфіксом **-ува-**: **розтиражувати, розшокувати**;

– неолексеми з префіксом **о-** і суфіксом **-и-**: **окрайслерити, онинішніти**;

– неолексеми з префіксом **об-** і суфіксом **-и-**: **обукраїнити**;

– неолексеми з префіксом **по-** і суфіксом **-и-**: **полібералити**;

– неолексеми префіксом **по-** і суфіксом **-а-**: **покуцішати**.

Частина індивідуально-авторських дієслів, утворених префіксально-суфіксальним способом від іменникових твірних основ має значення «бути схожим на когось за певними оз-

наками, рисами характеру або уподібнюватися комусь», напр.: *Чим пахне єдність проти-лежностей? У суботу Київ трохи поліберало* (УМ, 31.01.95).

Інші префіксально-суфіксальні відіменникові неолексеми-дієслова передають абстраговану дію, що означає певний процес, напр.: *Рукостискання України та Японії (чергове втілення яких зазнімкував фотокореспондент Укрінформу 25 січня на прийомі Президентом заступника міністра закордонних справ Японії Хакуро Янагісави) стають усе частішими незадовго до візиту Леоніда Кучми до Токіо* (УМ, 31.01.95). *Запізніла весна завітала і до Київського зоопарку, а за нею і новина: цесарка з роду фазанів з глузду з'їхала: обрала об'єктом матримоніальних устремлінь красуня-павича. Затероризувала потенційних суперниць-пав, не підпускаючи їх і близько до свого обранця. Переможе-ний небаченою пристрастю павич розпустив диво-хвіст і ... здався на милість закоханої цесарки. Що поробиш, весна* (УМ, 19.05.95). *Як «окрайслерити» Київ?* (УМ, 12.11.99). Доцільність таких новотворів та їхнє індивідуально-авторське осмислення для прикладу розглянемо в контексті: *У 1993 році від України «шокував» Михайло Ілленко фільмом «Фучжоу», у 1994 – «розшокував» Сергій Маслобойщиков картину «Співачка Жозефіна та мишачий народ» і отримав нагороду* (УМ, 30.06.95).

Словотворчість журналістів представлена неолексемами, утвореними префіксальним способом від дієслівних основ. У частковій модифікації семантики індивідуально-авторських дієслів беруть участь префікси *від-* та *за-*, які вказують на кінцевий результат дії: *відзасідати, заексплуатувати*.

Такі неолексеми зберігають семантику відповідних твірних основ, але завдяки префіксам трансформують значення, розширюючи асоціації й збільшуючи тим самим семантичний обсяг висловлювання. Вони використовуються з чіткою стилістичною настановою, насамперед для вираження найтонших смислових відтінків слова. Семантичний потенціал таких дієслівних новотворів підпорядковується насамперед максимальному вираженню експресії, напр.: *Коли інститут представників Президента – орган ще молодий, то обласна Рада вже три роки свого терміну «відзасідала»* (ГУ, 1993, № 57).

Цікавою з погляду семантики та словотворення є індивідуально-авторська лексема *недопережнивувати*, утворена за допомогою двох префіксів, що суперечать один одному: префікс *пере-* вказує на надмірність вияву динамічної ознаки, а префікс *недо-* – на неповноту виконання дії. Завдяки різкій суперечності цих префіксів дієслово *недопережнивувати* виразно виявляє себе в стилістичному плані.

Особливим структурно-семантичним типом є дієслівні неолексеми, утворені префіксально-суфіксально-постфіксальним способом: *закосмічитись, заамериканитися, розпартіитись*. Напр.: *Усі революції кримінальні, й головний кримінал у сучасному кіно сьогодні полягає в тому, що з успіхом «заамериканитися» можна нині й залишаючись у себе вдома* (Д, 02.12.98). *Отак незримо розпартіилось і закосмічилось українське кіно – як документальне, так і художнє* (УС, 08. 10.93).

Помітну увагу привертають складні дієслівні неолексеми індивідуально-авторського вжитку, які не відзначаються частотністю вживання. У мові преси 90-х рр. ХХ ст. зафіксовано такі новотвори як *кіношокувати, кричати-захлинатися, домислити-підсолити, струменіти-пробиватися, залицятися-обіцятися, виконати-послухати, познайомитися-побачитися-порозмовляти, хапати-ковтати*. Індивідуально-авторська лексема *хапай-ковтай* є своєрідною назвою часового проміжку, що відзначається влучністю й дотепністю, напр.: *Ніщо не втрачено, це тимчасово, це ж, сам знаєш, час дикого накопичення капіталу, час «хапай-ковтай»* (ЗВУ, 12.12.00). Окремий вид комунікації названий неолексемою *кричать-захлинуються*, яка передає не тільки семантику звучання, а й підкреслює тривалість процесу, наприклад: *Давайте відверто. Кричать-захлинуються: працьовитий народ, хазяйновитий... А подивіться, скільки народу працює? А скільки торгує?* (УМ, 10.02.95). Оригінальністю вживання відзначаються й індивідуально-авторські дієслова *залицятися-обіцятися, домислити-підсолити* в таких контекстах: *І як не залицявся-обіцявся, та чари його безсилим були перед вірністю нареченої* (НЗ, 01.01.99). *Трішки покопався в минулому суперника, дещо домислив-підсолів – і*

компрогат *готовий* (ТГ, 05.03.98). Неолексема **кіношокувати** служить засобом для створення експресії і є одним із можливих варіантів передачі економії вислову. Її семантика в межах контексту прозора й не потребує окремих пояснень, напр.: *Шокувати, шокувати і кіношокувати*. (УМ, 30.06.95).

Дієслівний новотвір **прихватувати** утворений міжслівним накладанням, тобто на кінець основи мотивувального слова накладається омонімічний початок другого слова, унаслідок чого виникає лексема, що включає в себе основи двох слів і їхню семантику: **прихватувати** і **приватувати**. Напр.: *А днями свій неординарний внесок уже внесла громадська організація «Ініціатива проти економічної глобалізації» – хлопці та дівчата на деякий час «прихватували» середньовічний Карловий міст і стали вимагати з бідолашних перехожих і туристів по 15 крон (приблизно 3 долари) за те, щоб по ньому пройтися...* (УМ, 31.08.00).

У мові газет кінця ХХ ст. індивідуально-авторських дієприкметників виявлено лише кілька слів. Так, наприклад, суфіксальним способом утворюються лексеми **стресонутий**, **фашиствующий**.

Неолексема **стресонутий** є стилістично-експресивним засобом характеристики людини з чітко вираженою негативною семантикою: **Стресонуті** жінки (УМ, 19.08.00). Негативне значення має також індивідуально-авторський новотвір **фашиствующий**. Напр.: *А дніпропетровець Анатолій Немикін на повному серйозі заявив про проникнення «фашиствующих елементів» на радіо, телебачення, в пресу* (УМ, 27.01.95).

Префіксально-суфіксальним способом утворені дієприкметники-неолексеми **доквартирований, знепідвладений, незчужинений, збомжований, упечалений, зманкуртизований, неословлений, непочулий, невзначений, ословлений, здеукраїнізований**, що вказують на результативний або процесуальний характер зображуваного, напр.: *Отож у Речі Посполитій даємо там, де й колись у ПНР: за відстрочку від служби в армії (від 6 мільйонів і більше); за вигідну купівлю квартири чи підвалу (10 відсотків від зниженої ціни); за вступ у вузи, особливо в ціні медицина і право (дороге репетиторство перед екзаменами і 40 – 50 мільйонів – після); за водійські права (2 – 4 мільйони, навіть якщо на екзамені проїдемо без помилок); а коли вже ці права маємо, то платимо поліції; за лікарські послуги (20 мільйонів за саме здобуття місця в хорошій підваршавській лікарні), і, врешті, за місце на цвинтарі – за 50 мільйонів хабара можна бути «доквартированим» до будь-якого родинного склепу на притяжних повозках* (УМ, 24.02.95). *Так, сам Довженко, знепідвладений Часові, в якому Цокали Його Роки, світився джерелом невзначеним, чужим, непочулим. Але саме з нього вибухнув вулкан української «Землі», осяєної, живої, квітотяблукової, незчужиненої* (УС, 13.08.93). *Вигадані для замакоцвітнення наївно-довірливих голів, вони служать одній новоімперській цілі: аби Україна існувала як територія, а не самостійна держава, а український народ являв собою не самодостатню, історично сформовану націю, а звичайне собі зманкуртизоване населення* (СП, 02.02.99).

Отже, виникнення індивідуально-авторських дієприкметників у мові газет кінця ХХ ст. пов'язане з пошуками нових образів і нетрадиційних епітетів, експресивна цінність яких незাপеречна.

Трапляються поодинокі випадки вживання індивідуально-авторських дієприслівників: **відкучкувавшись, значуючи, натрастувавши, напівскоцюрбившись, ошляхетнюючи**. Вони приваблюють оригінальністю співвідношення між традиційним змістом твірної основи й новою змістовою формою. Подібні утворення збагачують семантику речення, розширюють асоціативні зв'язки з іншими лексемами, у результаті чого контекст набуває своєрідного значення, що посилює експресивність усього висловлювання, напр.: *У критичні моменти культура покликана підтримувати загальнолюдські цінності, підносити моральність, ошляхетнюючи повсякдення, долаючи віруси неучтвва, захланності, жорстокості* (КіЖ, 12.03.97). *«Відкучкувавшись» від об'єднаних соціал-демократів, Петро Дорошенко та група одностумців одразу заявила про себе як про окрему політичну одиницю, яка не збирається пасивно спостерігати за діями тієї ж таки СДПУ(О) або «Трудової України»* (УМ, 18.07.00). *Не вплинули й численні попередження, коли, натрастувавши мільйони «зелених»,*

перші шахраї почали виїжджати у «довготермінові закордонні відрядження» та «на лікування» (УК, 30.03.95). Для тих, хто його не знає, хто ніколи не спускався у забій, хто не стояв (чи лежав), **напівскоцюрбившись**, добуваючи «чорне золото», хто не ховав учораших побратимів, хай це буде одкровенням (ГіПУ, 20.02.92).

Індивідуально-авторські дієслова, дієприкметники та дієприслівники завжди експресивні й оригінальні. Вони створюють не лише яскравий словесний образ, а й характеризуються високою інформативністю, яка зумовлена їхніми структурними особливостями, з одного боку, та екстралінгвальною інформацією, що передається мотивувальною основою, – з іншого.

Питання дослідження неолексем постійно потребуватиме подальшого вивчення, оскільки новотвори пов'язані зі змінами, що відбуваються в мові. Крім того, завдяки аналізу словотвірних можливостей індивідуально-авторських лексем можна буде зробити висновки щодо продуктивних і непродуктивних способів словотвору на різних етапах розвитку мови.

Умовні скорочення

ВК – Вечірній Київ
ГУ – Голос України
Д – День
ЗВУ – За вільну Україну
КіЖ – Культура і життя
НЗ – Новини Закарпаття
СП – Слово просвіти
ТГ – Тижневик Галичини
УК – Урядовий кур'єр
УМ – Україна молода
УС – Українське слово
ГіПУ – Говорить і показує Україна

Список використаної літератури

- Баранник, Д.Х. (1983). Актуальні проблеми дослідження мови масової інформації. *Мовознавство*, 8, 13-17.
- Баранник, Д.Х. (2001). Українська мова на межі століть. *Мовознавство*, 3, 40-47.
- Жовтобрюх, М.А. (1970). *Мова української періодичної преси (кінець XIX – початок XX ст.)*. Київ: Наукова думка.
- Москаленко, А. (1995). Проблеми розвитку масової комунікації на сучасному етапі. *Вісник Київського університету. Серія «Журналістика»*, 2, 3-25.
- Сербенська, О.А. (1988). Мова газети в аспекті соціально-культурного розвитку суспільства. *Мовознавство*, 4, 21-26.
- Сербенська, О. (2001). Інновації у мові сучасних українських мас-медіа. О.А. Купчинський (Ред.), *125 років Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка. Збірник наукових праць і матеріалів, присвячений ювілею товариства* (с. 158-177). Львів: Наукове товариство ім. Т.Г. Шевченка.
- Сокол, І.О. (1989). Нові слова в сучасній пресі. *Культура слова*, 36, 33-35.
- Стишов, О.А. (1991). Нові явища і тенденції в українському словотворенні. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія «Філологія»*, 1, 47-50.
- Стишов, О. (2001). Новотвори на основі власних назв у мові засобів масової інформації. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки» (Мовознавство)*, 31, 51-55.
- Стишов, О.А. (2003) *Українська лексика кінця XX століття (на матеріалі мови засобів масової інформації)*. – Київ: КНЛУ.
- Улуханов, І.С. (2010). *Мотивация в словообразовательной системе русского языка*. Москва: ЛИБРОКОМ

VERBAL NEOLEXEMS OF INDIVIDUAL AUTHOR'S IN THE NEWSPAPER LANGUAGE OF THE LATE 20th CENTURY: SEMANTICS AND WORD FORMATION

Olena M. Turchak, Alfred Nobel University (Ukraine)

e-mail: olena.turchak@duan.edu.ua

DOI: 10.32342/2523-4463-2022-1-23-15

Key words: *neolexem, individual author's word formation, verb, language of the newspaper.*

The aim of the article is to study the semantic and word-forming features of verbal neolexems of individual author's in the newspaper language of the late twentieth century. Newspapers of this period may contain neolexems, because the Ukrainian language was at a new stage of its development, Ukraine's independence. This affected the emergence of new words, as the press daily informed about news in various spheres of life and reflects reality entirely, in dialectical development and has unbounded opportunities to replenish the language vocabulary. To achieve the goal we should solve the following issues: to identify verbal neolexems in the newspaper text of the analyzed period; to explore the means of word formation of individual-authorial verb forms; analyze the meaning of neolexems, pay attention to the semantic features of new words.

This goal requires the use of appropriate research *methods*: structural, the internal organization of language is analyzed, where the elements are related to a certain system of relations; descriptive, it gives the opportunity to consider the features of the neolexems semantics; method of contextual analysis, the functioning of neolexemes is examined in context and their functions, stylistics and context are identified.

Verb neolexems of individual author's are much less represented compared to other parts of speech. These are words that have a peculiar semantic nature and functional and stylistic purpose. They were found to belong to the non-systemic speech phenomena, which illustrate the ways and forms of language development of a particular period, reflect the interrelation between language and speech, and update the word-forming and figurative possibilities of the Ukrainian language. Neolexems demonstrate a violation of grammatical, word-forming, semantic norms, which is due to a certain guideline – to be a source of expressiveness.

Neolexems of the studied period preserve the semantics of the corresponding formation bases, but thanks to prefixes and suffixes they transform meanings, expand associations and increase the semantic volume of expression. They attract with their original interrelation between the traditional content of the word and the new semantic form. Such formations enrich the semantics of the sentence, expand the associative connections with other lexemes, consequently the context acquires a unique meaning, which enhances the expressiveness of the whole utterance.

Authorial verbs, adjectives and adverbs are always expressive and original. They create not only a vivid verbal image, but also have high informativeness due to their structural features.

The subject of the study will constantly need further research, as neolexems are associated with changes in language. In addition, due to the analysis of word-forming possibilities of individual-author elements it will be possible to draw conclusions about productive and non-productive ways of word formation at different stages of language development.

References

Barannyk, D.Kh. (1983). *Aktual'ni problemy doslidzhennia movy masovoi informatsii* [Current problems in the study of mass language information]. *Movoznavstvo* [Linguistics], vol. 8, pp.13-17.

Barannyk, D.Kh. (2001). *Ukrains'ka mova na mezhi stolit'* [Ukrainian language at the turn of the century]. *Movoznavstvo* [Linguistics], vol. 3, pp.40-47.

Moskalenko, A. (1995). *Problemy rozvytku masovoi komunikatsii na suchasnomu etapi* [Problems of development of mass communication at the present stage]. *Visnyk Kyivs'koho universytetu. Seriya «Zhurnalistyka»* [Bulletin of Kyiv University. Series "Journalism"], vol. 2, pp. 3-25.

Serbenska, O. (2001). *Innovatsii u movi suchasnykh ukrains'kykh mas-media* [Innovations in the language of modern Ukrainian mass media]. In O.A. Kupchynsky (ed.). *125 rokov Naukovoho tovarystva im. T.H. Shevchenka. Zbirnyk naukovykh prats' i materialiv, prysviachenyj iuvileiu tovarystva* [125 years of the Scientific Society T.G. Shevchenko. Collection of scientific papers and materials dedicated to the anniversary of the society]. Lviv, Naukove tovarystvo imeni T.H. Shevchenko Publ., pp. 158-177.

Serbenska, O.A. (1988). *Mova hazety v aspekti sotsial'no-kul'turnoho rozvytku suspil'stva* [The language of the newspaper in the aspect of social and cultural development of society]. *Movoznavstvo* [Linguistics], vol. 4, pp. 21-26.

Sokol, I.O. (1989). *Novi slova v suchasnij presi* [New words in the modern press]. *Kultura slova* [Word Culture], vol. 36, pp. 33-35.

Styshov, O. (2001). *Novotvory na osnovi vlasnykh nazv u movi zasobiv masovoi informatsii* [Innovations based on proper names in the language of the media]. *Naukovi zapysky. Seriiia «Filolohichni nauky» (Movoznavstvo)* [Scientific notes. Series Philology (Linguistics)], vol. 31, pp. 51-55.

Styshov, O.A. (1991). *Novi iavyscha i tendentsii v ukrains'komu slovotvorenni* [New phenomena and tendencies in Ukrainian word formation]. *Naukovi zapysky Vinnyts'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhajla Kotsiubyns'koho. Seriiia «Filolohiia»* [Scientific notes of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynsky. Series "Philology"]. vol. 1, pp. 47-50.

Styshov, O.A. (2003). *Ukrains'ka leksyka kintsia kintsia dvadtsiatoho stolittia (na materialy movy zasobiv masovoi informatsii)* [Ukrainian Vocabulary of the Late Twentieth Century (based on the language of the media)]. Kyiv, KNLU Publ., 388 p.

Ulukhanov, I.S. (2010). *Motivatsiya v slovoobrazovatelnoi sisteme russkogo yazyka* [Motivation in the Word-Formation System of Russian Language]. Moscow, LIBROKOM Publ., 317 p.

Zhovtobriukh, M.A. (1970). *Mova ukrains'koi periodychnoi presy (kinets' dev'iatnadtsiatoho – pochatok dvadtsiatoho stolittia)* [The Language of the Ukrainian Press (Late Nineteenth – Early Twentieth Century)]. Kyiv, Naukova dumka Publ., 304 p.

Одержано 4.03.2022.